

Сон

Джордж Гордон Байрон

I

Двоїсте в нас життя: є царство сну,
Межа між тим, що хибно називають
Життям і смертю. В сну є власний світ,
Безмежний обшир дійсності хисткої.
У розвитку своєму дишуть сні,
Приносять сльози, муки й раювання.
На мислі наші гніт кладуть вони
І денних клопотів тягар уймають.
Вони, ввійшовши в наше існування,
Стають як частка нашого буття
І нас самих. Мов вічності посланці,
Приходять сні. Як духи, появившись
З минушини, майбутнє провіщають,
Немов сивіли, владні мучить нас
І тішити, робити нас такими,
Якими заманеться їм. Вони
Лякають нас, з могил піднявши тіні.
Хіба не тінь — минуле? Що ж воно?
Творіння розуму? Таж здатний розум
Творить світи і заселяти їх
Істотами, що од земних світліші,
Дать образ їм, триваліший за плоть...
Мені явилось сновиддя. Може,
То марення було,— адже ж у сні
Дрімотна думка може легко вбгати
В одну годину довгий плин життя.

II

Я бачив пару, юну, чарівну,
На пагорку зеленім і похилім,
Що ніби мис гірського пасма був,
Але не море плюскало в підніжжя,—
Довкола ген розкинувся краєвид,
І хвилі колосистих нив котились;

Подекуди — хати, там сивий дим
Здіймався поверх дахів. І був той пагорб
Увінчаний короною дерев,
Які не з примхи щедрої природи,
А волею людини там росли.
Було їх двоє; дівчина дивилась
На краєвид чудовий, як сама,
А хлопець з неї погляду не зводив.
Обоє юні, та молодший він.
У розквіті зворушливих приваб,
Мов зіронька, що в небі загорялась,
Вона пори дівочої сягала.
Літами він молодший був, проте
Мав душу, над літа свої змужнілу,
І в цілім світі лиш одне лице
Йому сіяло нині. Він дивився,
Безсилий одірватися, дихнуть.
Вона була йому диханням, зором
І голосом. Од любих слів її
Він весь тремтів, дививсь її очима,
Куди вона дивилась, геть усе
Забарвивши тим поглядом чарівним.
Він сам не існував, усім єством
Зливаючись із нею, що приймала
Всі помисли його, як океан
Приймає воду рік. Од слів її,
Від дотику найменшого — у ньому
Зараз холонула й кипіла кров.
Він бліднув, червонів, і юне серце
Так солодко і болісно щеміло.
Вона ж чуттів його не поділяла,
Зітхала не за ним: для неї він
Був тільки братом названим, не більше!
Вона, безбратниця, могла його,
Товариша дитинства, своїм братом
Вшановувать... Та дівчина була
Останнім пагоном значного роду.
Та назва брата й тішила його,
І все ж не тішила. Чому? Лиш згодом
Неясно те збагнув, коли вона
Враз полюбила іншого, й тепер,

Кохаючи його, все виглядала
На пагорбі, чи він конем не мчить
Так швидко, як того хотілось їй,
Щоб із своєю милою зустрітись.

III

І тут змінилося мов сновиддя.
І я побачив: старожитний дім
І кінь осідланий поодаль брами.
В старій каплиці, хмурий і блідий,
Той самий хлопець походжав самотно.
Тоді до столу сів, дістав перо
І кілька слів накинув, та не зміг я
їх прочитати. Він голову схилив,
На руки обіперту, і затрявся,
Неначе в лихоманці; потім знов
Схопивсь, рвучи писання те на клаті.
Проте не плакав він. І вигляду
Прибрав спокійного. Аж тут вона,
Любов його, з'явилась перед нього,
Всміхаючись байдужо: знала-бо,
Що любить він її. То ж видно враз,
Що тінь її затьмила йому душу,
Що він нещасний. Знала, та не все.
Він з гречністю холодною торкнувсь
її руки, і невиразна думка
Йому лице осяяла і згасла.
Він руку випустив і мовчки пріч
Пішов, не попрощавшись із нею...
Всміхаючись, розсталися вони.
З старого дому вийшов він за браму,
І скочив на коня, і геть погнав,
І вже в той дім ніколи не вертався.

IV

І тут змінилося мов сновиддя.
Юнак змужнів. В південному краю,
Пустелю на житло собі обравши,
Він племін сонячний душею пив.

Довкола був незвичний світ. Змінився,
Тиняючись морями й суходолом,
Він сам,— став не таким, як перше був...
І тут постали видива мені,
Вони, мов хвилі, ринули, і сам він
їх частку становив. Аж ось, знемігши
Від спеки полуденної, він ліг
Межи колон повалених спочити
В тіні руїн, які пережили
Своїх будівників імення. Обіч
Верблюди паслись. Ген біля фонтану
На прив'язі стояли коні. Там
У пишних шатах чатував мандрівець,
Тоді як решта спала навкруги.
І неба голубе шатро синіло
Таке безхмарне й чисте, що було
Самого бога видно в глибині.

V

І тут змінилося мов сновиддя.
Із іншим повінчалася вона,
Хоча жених любив її не більше,
Ніж хлопець той. У рідному гнізді
Вона жила в оточенні нащадків —
Синів і дочок Вроди. В чім же річ?
Чому лице її похмуре, ніби
На ньому — тінь затаєних скорбот?
Чому імлою затяглися очі,
Немов од тих невивпланих сліз?
Звідкіль печаль? Вона ж бо люблена,
І той, що так любив її,— далеко;
Ні помислом лихим, ані чуттям,
Погано скритим, він не міг бентежить
Її, одруженої, чистих дум.
Звідкіль печаль? Його ж бо не любила
І не давала приводу любить,
І він не міг затьмарювать їй душу
Видіннями того, що відійшло.

VI

І тут змінилось моє сновиддя.
Вернувся пілігрим. І він стояв
Ген перед вівтарем із молодого,
Прекрасною, та не вона була
Тим Сяйвом Зоряним його юнацтва.
І враз явилось на його лиці
При вівтарі збентеження те саме,
Що потрясло його на самоті
В старій каплиці. І тепер, як перше,
Відбилися в дзеркалі його чола
Смутні, ті ж самі невимовні думи.
Майнули і розвіялись раптово.
І він спокійно повторив присягу,
Як то належало, але не чув
Тих слів. І тут пішло все обертом,
І він уже не помічав того,
Що діялось. Лиш старожитний дім,
Каплиця та, кімнати і те місце,
Той день, година, сонце те і тінь,
І речі, що були тоді довкола,
Та дівчина — його судьба,— геть все
Умить вернулося назад і стало
Навік поміж дружиною і ним...
Навіщо в час такий вони явилися?

VII

І тут змінилось моє сновиддя.
І знову Мила. Як її змінила
Душі недуга, і здоровий глузд
Відбивсь од неї, і незвично якимось
Блищали очі, в погляді ж було
Щось неземне. За королеву стала
Вона в чарівнім царстві власних мрій.
Думки її металися безладно,
І образи, для інших незбагненні,
Були їй звичними. Безумством це
Взивав світ наш, а проте мудрець
Іще безумніший, бо посідав
Дар меланхолії страхітливий.
А чи не в він правди телескопом?

Він зближує далеку таємничість,
Показує оголеним життя
І дійсність оберта в реальність.

VIII

І тут змінилося моє сновиддя.
Мандрівець був самотній, як колись:
Всі, хто вертівся біля нього, зникли
Чи ворогами стали. І він сам
Зробився жертвою розчарування.
В обіймищах зненависті і чвар
Усе його невпинно катувало.
І він, як в давнину понтійський цар,
Жививсь трутизною, яка йому,
Не шкодивши, щоденним хлібом стала.
І жив він тим, що іншим смерть несло,
Дружив із горами і вів розмови
Із небом, зорями й Всесвітнім Духом,
Їх тайну магії він захопив
І книга Ночі тут йому відкрилась
І голосом безодень повіла
Дива і тайнощі. Хай буде так.

IX

Мій сон кінчився, і проснувся я.
І диво дивне, що обох їх доля
Виразно так відбилася у сні,
Як в дійсності була — так навіженством
Закінчила вона, обоє ж — горем.

Липень 1816